

УДК 330.837

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ : КРОСКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

*Н. І. Литвиненко, к.е.н., доцент, ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
natalyt33@mail.ru*

У статті розглянуто взаємозв'язок між толерантністю та рівнем соціально-економічного розвитку країни. Розраховано індекси «Критерій толерантності» та «Сфера толерантності». Проведено статистичний аналіз цих індексів у 60 країнах світу на основі збалансованих панельних даних. Встановлено взаємозв'язок між толерантністю та добробутом суспільства.

Ключові слова: толерантність, соціально-економічний розвиток національної економіки, економічна свобода, розвиток людського потенціалу, індикатори толерантності, взаємозв'язок між толерантністю та добробутом суспільства.

Постановка проблеми. Проблеми глобалізації світового простору, нерівномірність соціально-економічного розвитку, зниження рівня політичної стабільності різних країн потребують застосування інших методологічних підходів ніж ті, які було створено економічною і політико-правовою теоріями першої половини ХХ ст. Сьогодні все більше число вчених-економістів починає приділяти увагу інституціональному середовищу, в якому відбуваються реформи. Одним із його базових елементів є толерантність, що дозволяє мирно співіснувати різним народам та окремим особам в одному просторі. Крім того, означена норма сприяє встановленню зв'язку між суб'єктами незалежно від їх кількості та належності до різних культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перш за все необхідно вказати на до-

сити обмежену кількість досліджень толерантності як об'єкта економічної науки. Лєвова частка наукових робіт належить філософам, серед яких такі провідні вчені як Г. Маркузе, П. Ніколсон, Ю. Хабермас, М. Хомяков. Також можна відмітити інтерес до цього феномену з боку соціологів – Г. Круглова, К. Поппера, М. Уолцера, а також психологів – Д. Леонтьєва, Г. Олпорта, В. Пісоцького, Г. Солдатова [1–11]. Для більшості робіт зазначених авторів характерним є те, що вони носять переважно теоретичний характер.

Якщо розглядати економічну теорію, то тут слід зауважити, що економісти стали приділяти увагу толерантності тільки з кінця ХХ – початку ХХІ ст. Так, Дж. Корнео та О. Жане запропонували економічну теорію толерантності, в якій модель корисності толерантності побудовано за допомогою нової

теорії символічних цінностей та теорії добробуту (утилітаризм).

У цій теорії толерантність розглядається як якість системи цінностей, яку використовує людина у своєму повсякденному житті. Автори за допомогою економіко-математичних методів доводять, що толерантне суспільство більш ефективне, ніж інтолерантне. Вони вказують, що у толерантних суспільствах не існує соціального тиску відносно престижності того чи іншого виду зайнятості і людина обирає ту діяльність, яка максимізує її корисність [12].

Що стосується емпіричних досліджень взаємозв'язку між толерантністю та соціально-економічним рівнем розвитку суспільства, то вони практично відсутні, що пов'язано із їх значною трудомісткістю. Серед тих небагатьох досліджень емпіричного характеру, слід виокремити роботу шведських вчених Н. Бергрена (N. Berggren) та М. Еліндера (M. Elinder), які досліджували зв'язок між окремими видами толерантності та рівнем добробуту. В своїй роботі вчені прийшли до висновків, що різні види толерантності мають різний вплив на рівень добробуту суспільства, який може носити як негативний, так і позитивний характер [13].

Взаємозв'язок між толерантністю та рівнем економічного розвитку, конкурентоспроможністю і кількістю талановитих працівників досліджували Дж. Дез (J. Das), К. Діранзо (C. DiRienzo), Т. Тімен (T. Tiemann) з використанням статистичних методів (коефіцієнтів Спірмена і Пірсона). Вищезазначеними вченими було встановлено, що більш толерантні країни мають більш високі рівні як економічного розвитку, так і конкурентоспроможності, а також велику концентрацію талановитих працівників. Результати аналізу свідчать, що толерантність є важливим фактором економічного процвітання, проте сама по собі вона не може сприяти економічному розвитку [14].

Українські вчені проблемі толерантності та її впливу на функціонування суспільства присвятили досить обмежену кількість робіт і, в основному, в галузях філософії, політології та юриспруденції.

Така ситуація не може вважатися задовільною. Трансформація вітчизняної економіки в бік становлення й розвитку переваж-

но ринкових регуляторів виявила, що для ефективного функціонування останніх необхідним є створенням певного інституціонального середовища, в якому норма толерантності відіграє далеко не останню роль. Саме тому дослідження її сутності та напрямів впливу на розвиток суспільства має увійти в предметну область економічної науки.

Формулювання мети статті. Мета даної роботи – вивчити взаємозв'язок між толерантністю і соціально-економічним розвитком держави з використанням економіко-математичних методів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами проведених теоретичних досліджень ми дійшли наступного висновку. Така складна, багатоаспектна норма як толерантність в тому розумінні, яке існує сьогодні формувалась поступово і складається із її чисельних видів. Нові види толерантності виникають у процесі розвитку суспільства з утворенням нових взаємовідносин, або трансформації існуючих чи пересмисленні міжособистих стосунків та зміною власних стосунків до оточуючого середовища.

Крім того, ми схилиємось до точки зору, що толерантність має розглядатись одночасно як особистісна характеристика, що визначається сукупністю індивідуально-психологічних особливостей індивіда, і, водночас, як інституціональна норма, яка відображає суб'єкт-суб'єктні відносини у різних сферах суспільства.

У своїх дослідженнях ми застосовуємо визначення толерантності як особистісної характеристики, яке запропоноване Г. Олортом. Він визначає толерантну людину як ту, що однаково доброзичливо налаштована до всіх людей без винятку [9]. З цим визначенням ми співвідносимо наступні індивідуально-психологічні показники як систему операціональних індикаторів: високий рівень дивергентності / ментальної гнучкості; високий рівень самосвідомості; високий рівень персональної автономії; стійкість до невизначеності; рефлексивність; самовладання; адекватна самооцінка; відповідальність за свої вчинки; високий рівень емпатії; почуття гумору; соціальна активність; високий рівень розвитку комунікативних нави-

чок; сформована внутрішня безпека [15, 16].

Як інституціональна норма толерантність – це визнання «іншості» з одночасним усвідомленням своєї відмінності. Крім того, усвідомлення своєї індивідуальності сприяє збереженню і підтримці різноманітності всього суспільства і протистоїть його повній уніфікації.

В більшості досліджень економісти використовують толерантність як інституціональну норму, яка є однією із складових оточуючого середовища. Загалом економісти не розглядали толерантність як поведінкову диспозицію і в такій якості не досліджували її взаємозв'язок з економічними показниками. Для усунення цього недоліку нами були проаналізовані бази даних опитувань, проведених міжнародною та європейською організаціями, які досліджують цінності в різних країнах [17, 18]. За результатами виявлено питання, які можуть слугувати індикаторами обмеженого кола індивідуально-психологічних показників: соціальної активності та дивіргентності / ментальної гнучкості. Нажаль всі інші показники толерантної людини не знайшли своїх операціональних індикаторів.

Таким чином, толерантність як інституціональна норма оцінюється індексом «Сфера толерантності», що обраховується як середньгеометричне із 15 показників. Характеризує рівень між особистої комунікації, взаємовідносини «я–чужий» ступінь напруги в суспільстві (неповинні носити соціально небезпечного характеру).

Толерантність як поведінкова диспозиція оцінюється показником індекс «Критерії толерантності». Особисті якості толерантної людини. У свою чергу цей індекс складається із двох субіндексів «Соціальна активність» та «Дивергентність», що обумовлено значною кількістю показників у складі одного критерію. Крім того, кожен із критеріїв несе в собі досить відмінну індивідуально-психологічну характеристику, яка може сама по собі здійснювати суттєвий вплив на оточуюче середовище.

Індекси обраховані на основі опитувань і відображають сприйняття визначених питань членами суспільства на визначену дату.

Компоненти індексу «Сфера толерант-

ності»:

1) Далі наведені різні групи людей. Назвіть групи, з представниками яких Ви не хотіли б жити по сусідству?

Люди із злочинним минулим; Люди іншої національності; Ліві екстремісти; Алкоголіки; Праві екстремісти; Багатодітні сім'ї; Емоційно неврівноважені люди; Мусульмани; Іммігранти, Іноземні робітники; Хворі на СНІД; Наркомани; Гомосексуалісти; Євреї; Цигани; Християни.

Відповідь: 1 – згадано; 2 – не згадано.

2) Згодні Ви чи ні з наступними твердженнями? Відповідь – згоден чи не згоден.

а) Коли робочих місць недостатньо, потрібно надавати перевагу українцям перед іммігрантами;

б) Коли робочих місць недостатньо, чоловіки повинні мати більше прав на роботу, ніж жінки.

Відповідь: 1 – згоден(-а); 2 – не згоден(-а).

Компоненти індексу «Критерії толерантності» наведено у табл. 1.

При розрахунку субіндексу «Соціальна активність» до переліку громадських організацій були включені наступні: служби соціальної допомоги старим людям, інвалідам чи соціально незахищеним особам; релігійні або церковні організації; організації, пов'язані з освітою, мистецтвом, музикою чи культурною діяльністю; профспілки; політичні партії або групи; діяльність за місцем проживання, яка пов'язана з допомогою бідним, працевлаштуванням, житловими, національними питаннями; організації з захисту прав людини або організації, пов'язані з проблемами країн, що розвиваються; організації з охорони навколишнього середовища, екологічні організації та організації по захисту тварин; професійні об'єднання; молодіжні організації (наприклад, скаути, наставники, молодіжні клуби та ін.); спортивні організації або організації, які пов'язані з проведенням дозвілля; жіночі групи; організації, які займаються проблемами захисту миру; громадські організації, які займаються проблемами здоров'я; інші організації та групи.

Результати розрахунку індексу «Критерії толерантності», його субіндексів та індексу «Сфера Толерантності» наведено у табл. 2.

Критерії та показники толерантності

Критерій	Показник бази даних «World Values Survey» та «European Social Survey»	Оцінка
Соціальна активність	1) Будь-ласка, перегляньте уважно список громадських організацій і об'єднайте та скажіть: а) якщо Ви є членом яких-небудь з них, то яких саме? б) якщо Ви працюєте зараз без оплати у будь-яких з цих організацій, то в яких саме?	Оцінка за двобальною системою: згадано; не згадано
Дивіргентність	1) деякі люди відчувають, що вони повністю незалежні у виборі та самі визначають свій життєвий шлях, інші ж, що вони ніяк реально не впливають на те, що з ними відбувається. Оцініть, якою мірою, на Вашу думку, Ви впливаєте на хід свого життя?	Оцінка за десятибальною системою: 1 – Ви зовсім не впливаєте; 10 – Ви суттєво впливаєте
	2) Перед Вами два твердження про добро і зло, які інколи можна почути. Котре з них найбільшою мірою відповідає Вашим особистим поглядам? А: Існують абсолютно чіткі визначення того, що є добро і що є зло. Їх можна застосовувати до всіх і за будь-яких обставин В: Не може бути абсолютно чітких визначень того, що є добро і що є зло, це повністю залежить від часу та обставин	1 – згоден(-а) з А; 2 – згоден(-а) з В
	3) Використовуючи шкалу на цій картці, скажіть мені відносно кожного твердження, які я буду зачитувати, чи може назване бути завжди виправдано чи ні? – гомосексуалізм.	1 – ніколи не виправдано; 10 – завжди виправдано

Таблиця 2

Індекс «Критерій толерантності» та індекс «Сфера Толерантності» за 1999 рік

Країна	Субіндекс соціальної активності	Субіндекс дивергентності	Індекс «Критерій толерантності»	Індекс «Сфера толерантності»
1	2	3	4	5
Албанія	0,90	2,72	2,44	3,19
Алжир	0,80	1,26	1,88	2,91
Аргентина	0,22	5,25	2,06	4,69
Австрія	0,39	6,57	2,69	4,69
Бангладеш	1,72	2,43	2,87	3,24
Білорусь	0,10	4,72	1,40	3,41
Бельгія	0,60	6,18	2,90	4,78
Болгарія	0,14	4,20	1,55	3,39
Канада	0,78	5,76	3,25	5,23
Чілі	0,40	4,49	2,34	4,39
Китай	0,47	2,70	2,08	3,24
Хорватія	0,24	4,01	1,88	3,36
Чеська республіка	0,34	6,51	2,48	4,06
Данія	0,47	7,71	2,98	5,77
Естонія	0,17	4,59	1,67	4,51
Фінляндія	0,54	5,98	2,88	4,67
Франція	0,20	6,30	2,01	5,10
Німеччина	0,17	6,15	1,99	5,03

1	2	3	4	5
Греція	0,66	6,48	3,11	4,22
Угорщина	0,15	3,50	1,47	2,78
Ісландія	0,47	8,12	3,07	4,65
Індія	0,69	4,66	2,63	3,43
Ірландія	0,40	5,05	2,46	4,43
Італія	0,31	5,49	2,20	4,90
Японія	0,24	5,92	2,04	5,11
Корея, Рес.	0,57	4,30	2,60	3,07
Киргизька Республіка	0,29	2,96	1,82	3,61
Латвія	0,12	3,41	1,35	4,23
Литва	0,08	3,55	1,21	3,03
Люксембург	0,54	6,75	2,95	5,24
Македонія	0,54	3,01	2,10	3,91
Мальта	0,25	3,78	1,91	3,02
Мексика	0,42	4,67	2,53	3,90
Молдова	0,46	3,81	2,20	3,57
Мароко	0,10	2,70	1,18	1,90
Нідерланди	0,81	7,67	3,47	5,56
Нігерія				3,01
Перу	0,35	3,64	2,09	4,54
Філіпіни	0,72	4,40	2,79	3,21
Польща	0,12	3,90	1,45	3,41
Португалія	0,11	4,50	1,49	4,83
Пуерто-Ріко	0,51	4,52	2,66	4,38
Румунія	0,12	3,45	1,40	3,82
Російська Федерація	0,06	3,75	1,06	3,80
Сербія і Чорногорія	0,10	3,22	1,26	3,82
Сінгапур	0,25	4,11	1,94	3,84
Словацька Республіка	0,39	5,60	2,40	3,56
Словенія	0,35	5,98	2,47	4,42
Південно-Африканська Республіка	0,71	3,63	2,59	4,03
Іспанія	0,22	6,06	2,10	5,08
Швеція	0,87	8,08	3,73	6,26
Танзанія	2,17	2,02	2,94	3,88
Турція	0,05	3,24	0,94	2,61
Уганда	1,06	2,36	2,57	3,10
Україна	0,11	3,76	1,32	3,73
Великобританія	0,38	5,45	2,46	4,80
США	1,31	5,06	3,75	5,06
Венесуела	0,74	3,80	2,85	3,65
В'єтнам	1,24	2,70	2,93	3,73
Зімбабве	0,40	2,26	1,75	3,63

Перш ніж ми перейдемо до порівняльного аналізу рівня толерантності в різних країнах ми хочемо підкреслити, що розраховані індекси відображають рівень толерантності, який склався у 1999 р. Нажаль, ми не можемо провести порівняльний аналіз у часі із-за відсутності відповідних даних.

Аналіз даних табл.1 виявив досить ці-

каві факти. Так, субіндекс «Соціальної активності» у своїй більшості має досить низький рівень і не досягає одиниці. Практично не можливо згрупувати країни за будь-якою ознакою. Так, мінімальне значення субіндексу «Соціальної активності» дорівнює 0,05 – Турція, а максимальне 2,17 – Танзанія. Показники субіндексу «Дивергентність»

коливаються у межах від 1,26 до 8,11. На відміну від субіндексу «Соціальної активності» значення цього індикатора толерантної поведінки можливо згрупувати за рівнем соціально-економічного розвитку країни. Країни з високим рівнем розвитку демонструють і високий рівень значення субіндексу «Дивергентність». Що стосується індексу «Сфера Толерантності», то найменший рівень спостерігається у Мароко – 1,9, а найбільший у Швеції – 6,26. Значення цього індексу також практично не можливо згрупувати за якоюсь ознакою, хоча можливо від-

слідкувати загальну тенденцію – країни з більш високим рівнем соціально-економічного розвитку мають більший рівень індексу «Сфера Толерантності».

Проведені нами статистичні дослідження зв'язку між рівнем толерантності як інституціональної норми, так і поведінкової диспозиції та рівнем добробуту виявили досить цікаві факти. Рівень добробуту вимірюється «Індексом розвитку людського потенціалу» [19]. Вибірка для проведення аналізу складає 60 країн. Розрахункові значення коефіцієнтів кореляції наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Взаємозв'язок між толерантністю та добробутом (кореляція Спірмана)

Показники	Індекс розвитку людського потенціалу (класифікація по рівню розвитку)				
	Загальна вибірка	Дуже високорозвинені країни	Високорозвинені країни	Середньорозвинені країни	Низькорозвинені країни
Індекс «Критерій толерантності»	0,317*	0,546**	0,066	0,033	-0,200
індекс «Сфера Толерантності»	0,692**	0,698**	-0,059	0,181	-0,300

** Кореляція значима на рівні 0,05.

* Кореляція значима на рівні 0,01.

Загалом встановлено значимий прямий кореляційний зв'язок між рівнем толерантності за двома ознаками та рівнем соціально-економічного розвитку країни. Згідно наших розрахунків у 1999 році непараметрична кореляція Спірмана за індексом «Критерій толерантності» складала 0,317, а за індексом «Сфера Толерантності» – 0,692. Водночас, на той самій виборці кореляція Пірсона за першим індексом взагалі не мала суттєвого значення, а за індексом «Сфера Толерантності» складала 0,494. Отже, ми звернули увагу на парадоксальний факт, що зв'язок між індексом «Критерій толерантності» та «Індексом розвитку людського потенціалу» є суттєвим згідно непараметричній кореляції Спірмана, але за кореляцією Пірсона він відсутній. Для подальшого дослідження цього факту країни, які входять до нашої вибірки були згруповані у чотири групи за рівнем соціально-економічного розвитку згідно класифікації «Індексу розвитку людського потенціалу». Наступним кроком ми провели статистичний аналіз для кожної групи та отримали досить цікаві ре-

зультати, які наведено у табл. 2.

Зв'язок між толерантністю та добробутом виявлено лише для країн, які належать згідно класифікації до групи «країни з дуже високим індексом розвитку людського потенціалу», для країн, які належать до інших груп такого зв'язку не виявлено. Крім того, для групи «Високорозвинені країни» кореляція між індексом «Сфера Толерантності» та «Індексом розвитку людського потенціалу» стала оберненою, хоч і не суттєвою.

З огляду на отримані результати ми можемо висунути припущення, що толерантність має певний взаємозв'язок з добробутом, але не причинно-наслідковий. Для свого ефективного функціонування толерантність потребує визначеної структури оточуючого середовища.

Що стосується України, то вона має рівень толерантності нижчий за середній: так, якщо середній рівень за індексом «Критерій толерантності» складає 2,25, то для неї – 1,32. Низький рівень цього показника може свідчити про схильність додержуватись стандартних рішень і небажання приймати

рішення з урахуванням дієвих осіб та точної ситуації. Слід зазначити, що рівень за субіндексом «Соціальна активність» у 1999 р. склав 0,11, що наближається до мінімального рівня. Відмітимо, що всі країни – «члени соцтабору» також мають низький рівень за цим субіндексом. Але ми хочемо звернути увагу на той факт, що у зв'язку з останніми трагічними подіями в Україні рівень соціальної активності значно виріс. Отже, рівень толерантності може змінюватись під впливом інших факторів. Рівень індексу «Сфера Толерантності» дорівнює 3,73, що також нижче за середній рівень, який складає 4,04.

Висновки. Таким чином, наше дослідження підтвердило на основі емпіричних даних існування зв'язку між толерантністю та рівнем соціально-економічного розвитку країни. Також нами було встановлено той факт, що взаємозв'язок має суттєве значення для групи країн з дуже високим рівнем соціально-економічного розвитку. Для країн, які належать до інших груп, ми можемо припустити, що на їхньому рівні розвитку переважають інші фактори. Толерантність є важливим елементом інституціонального середовища, але як самостійна норма вона не має впливу на рівень соціально-економічного розвитку.

Отриманні результати можуть бути використанні для подальшого теоретичного дослідження ролі толерантності як елемента інституціонального середовища, так і поведінкової диспозиції у розвитку та функціонування суспільства. Проведений кроскультурний аналіз дозволить більш детально проаналізувати взаємозв'язок між рівнем толерантності та соціально-економічним розвитком країни. Подальші теоретичні та емпіричні дослідження інституціонального середовища українського суспільства дозволять виявити вузькі місця його розвитку та розробити рекомендації щодо їх усунення.

Література

1. Маркузе Г. Репрессивная толерантность [Текст] / Герберт Маркузе // Критическая теория общества: Избранные работы по философии и социальной критике; пер.с англ. А. А. Юдина. – М. : АСТ, Астрель, 2011. – С. 382.
2. Николсон П. Толерантность как моральный идеал [Текст] / Питер Николсон; перевод с англ. Я. Р. Абдуллина, М. Б. Хомякова // Сборник методиче-

ских материалов «Толерантность в современной цивилизации». Т. 1. Философия толерантности: история и современность / Уральский межрегион. ин-т обществ. наук. – Екатеринбург, 2007. – С. 11–25.

3. Хабермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий // Социологические исследования. – 2006. – № 1. – С. 45–53.

4. Хомяков М. Б. Толерантность: парадоксальная ценность / М. Б. Хомяков // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2003. – Том VI, Вып. 4. С. 1–13. [Електрон. Ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.old.jourssa.ru/> – Загол. з екрана.

5. Круглова, Н. В. Толерантность как социокультурная норма (западноевропейский опыт) [Текст]: автореф дис. д. филос. наук: 21.00.01: захищена 29.12.2011 / Круглова Надежда Викторовна. – С.-Пб., 2011. – 37 с.

6. Поппер, К. Відкрите суспільство та його вороги: в 2 т. [Текст] / Карл Поппер; перекл. з англ. – К. : Основа, 1994. – 444 с.

7. Уолцер М. Про толерантність [Текст] / Майкл Уолцер; перекл. з англ. М. Лупішко. – Харків : Видавнича група «РА-Каравела», 2003. – 148 с.

8. Леонтьев Д. А. К операционализации понятия «толерантность» / Д. А. Леонтьев // Вопросы психологии. – 2009. – № 5. – С. 3–16.

9. Олпорт Г. У. Толерантная личность // Национальный психологический журнал. – 2011. – № 2(6). – С. 155–159.

10. Пісоцький, В. П. Проблема толерантності в християнській етиці [Текст]: автореф. дис. ... кан. філос. наук: 09.00.06: захищена 25.09.1998 / Вадим Петрович Пісоцький. – Київ, 1998. – 16 с.

11. Солдатова Г. Практическая психология толерантности, или как сделать так, чтобы звучали лучшие струны человеческой души? / Г. Солдатова // Век толерантности. – 2003. – № 6. – С. 60–78.

12. Giacomo Corneo and Olivier Jeanne A theory of tolerance [Електрон. Ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.SSRN.com/abstract=976576>. – Загол. з екрана.

13. Niclas Berggren, Mikael Elinder Is tolerance good or bad for growth? [Електрон. Ресурс]. – Режим доступа: URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1695931. – Загол. з екрана.

14. Jayoti Das, Cassandra DiRienzo, Thomas Tiemann A global tolerance index // Competitiveness Review: An International Business Journal. – 2008. – Vol. 18 Iss: 3. – P. 92–205.

15. Сиротюк А. С. Критерии толерантности / А. С. Сиротюк // Вестник Тверского государственного университета. Серия «Педагогика и психология». – 2012. – Выпуск 1. – С. 38–42

16. Психодиагностика толерантности личности. Под ред.: Г. У. Солдатовой, Л. А. Шайгеровой. – М. : Смысл, 2008. – 172 с.

17. Data & Documentation / Documentation / Downloads [Electronic resource]: Сайт «World Values Survey». – Режим доступа: URL: <http://www.worldvaluessurvey.org/>.

18. Data and Documentation [Electronic re-

source]: Сайт «European Social Survey». – Режим доступа: URL: <http://www.europeansocialsurvey.org/>
19. Human Development Report. Getting and us-

ing the data [Электронный ресурс]: Сайт ПРООН. – 10.04.13. – Режим доступа: <http://hdrstats.undp.org/en/tables/>. – Загол. з екрана.

В статье рассмотрена взаимосвязь между толерантностью и уровнем социально-экономического развития страны. Рассчитаны индексы «Критерий толерантности» и «Сфера толерантности». Проведен статистический анализ уровня развития толерантности в 60 странах мира на основе сбалансированных панельных данных. Установлена взаимосвязь между толерантностью и благосостоянием общества.

Ключевые слова: толерантность, социально-экономическое развитие национальной экономики, экономическая свобода, развитие человеческого потенциала, индикаторы толерантности, взаимосвязь между толерантностью и благосостоянием общества.

The relationship between tolerance and socio-economic growth a country is considered. The indices of «Criterion of tolerance» and «Field of tolerance» are calculated. The statistical analysis of tolerance rate in 60 countries is conducted on the basis of balanced panel data. The interrelation between tolerance and welfare is established.

Keywords: tolerance, social and economic development of the national economy, economic freedom, human potential development, tolerance indicators, tolerance-welfare interrelation.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Задосю А. О.

Надійшла до редакції 24.11.14.